

ДЕЈАН СТОЈИЉКОВИЋ

БАШТА, ПЕПЕО, ВАМПИРИ...

*Људи којима унутрашње време проишче
брже од спољашње, покрећачи су историје.*

Светислав Басара

Свиће нов дан и под светлом шкртог, тегобног новембарског сунца свет се указује као језик.

Господин К. стоји ослоњен на једну од безбројних тезги на Бајлонијевој пијаци и сриче речи исписане у облачићима.

То нису сиви кабасти облаци што попут варварске војске наткриљују престоницу. Не, то су облачићи у кадровима стрипа. У њима су исписани дијалози које изговарају ликови.

А ту су и речи.

Трас! Бум! Шљай! Ка-боооом!!!

Господин К. је удубљен у радњу.

Његови дуги кошчати прсти, добро пожутели од дувана, стежу новембарску свеску *Сјајдермена*, у којој се човек-паук бори са циновским мутантом који му је отео тетку. Цртеж је мало алкав и на моменте шкрипи анатомија, али зато Стен Ли испоручује динамичну и забавну причу.

Након што заврши са читањем, одлаже свеску на тезгу која је затрпана стриповима, књигама и рото-романима. Пребира мало по белетристици, узима и одбацује похабане свеске, мршти се и говори младићу који стоји насупрот њему.

„Рим и Византија... Сартр и Достојевски... Тричарије!”

„Тешка ноћ, господине К?” пита Стевица, продавац књига и стрипова на Бајлонијевој пијаци, и смешка се неубедљиво.

„Убио сам флашу коњака и двојицу следбеника.”

„Је л’ било незгодно?”

„Па... коњак је изгледа био домаћи. Хоће да боли глава од њега.”

„Ако вас занима, мој ујка прави одличну препеченицу.”

„Батали то. Јеси ли ми набавио новог Фразету?”

Стевица се опрезно осврће, гледа лево, у правцу тезге са поврћем, па десно, у правцу рибарнице, онда гура руку под тезгу и извлачи нешто брижљиво умотано у бело платно.

„Овај увоз из Америке је прилично скуп, господине К.”

„Нисам од тебе тражио да будеш мој финансијски саветник већ мој стрип-дилер. Дакле?”

Стевица лагано разматава платно, испод њега искрсава репродукција импресивне слике у магичном ватромету боја. Сцена је неземаљска: огромни горила замахује мачем у правцу плавокосог хероја, а овај повијен, такође са мачем у руци, чека да зада смртоносни ударац. Мишићи су запети, види се сваки детаљ: плава коса што вијори у силини покрета, трачак црвеног појаса око струка, који разбија једноличност плавосивог ванземаљског декора, полусрушене степенице у позадини десно... И наравно, полуобнажена лепојка што лежи на поду од камених плоча, ишчекујући исход овог неравноправног дуела.

Господин К. испушта уздах узбуђења и задовољства и побожно узима слику. Неко време је пажљиво разгледа, а онда каже:

„Знаш ли да Фразета углавном користи своју жену за модел? Морам да признам да се ради о сасвим солидном парчету дупета.”

„Нисам то знао, господине К.”, нехајно каже мали Стевица. За њега је слика – слика. Био то Френк Фразета, Сава Шумановић или његов шестогодишњи братанац из Раковице који црта Микија Мауса са две главе.

„Узимам је”, каже господин К. и хвата се за новчаник.

„Ах, не...”, брани се Стевица. „То је поклон.”

„Дај, не зајебавај, мали. Ово је скупа стварчица. Сам си то рекао.”

„Ви сте ми редовна муштерија, господине К. Толико сте ствари накупували од мене, ред је да и ја вас частим... Па само сте комплет *Алана Форда* пазарили четрнаест пута.”

„То поклањам овим мојим пријатељима... будалама... књижевницима... да виде шта је добра прича, црни хумор и социјална сатира. Да не серу само о Чехову и Димитрију Туцовићу.”

Утом тезги прилази једна негована старија госпођа, одевена по најновијој моди актуелној у совјетским колхозима. Стежући цегер са бакалуком, она крену да цеди речи:

„Младићу, да ли имате нешто од Ериха Коша?”

„Имао сам нешто од оних његових бајатих романа. Али отишло ономад, кад се правила зимница.”

„А Стендала?”

„Слаба потражња па га не држимо.”

„Максим Горки?”

„Их, кад вам је то било... изашло из моде, скроз.”

„Да, да...”, клима главом госпођа и са тезге насумично граби један стрип. „Али зато овог шунда и кича имате у изобиљу. Немате класике књижевности, али се за нешто овако тривијално на вашој тезги нашло места.”

Господин К. јој тада прилази, узима стрип из њене руке и отвара га негде на средини, баш на страни са раскошним цртежом средњовековног замка под опсадом.

„Тривијално? Да ли вам ово изгледа као нешто тривијално? То је *Принц Валијани*, госпођо. Ремек-дело девете уметности. Тривијални су умови оних особа које потцењују нешто овако величанствено.”

„Ја вас однекуд познајем”, каже дама која прати модне трендове руских колхоза. „Можда са телевизије.”

„Тако је, другарице. Ја сам Мића Орловић. Свратио сам да пазарим пашканат и празилук за рибљу чорбу.”

„Није тачно. Лажете. Мића је виши.”

„То је зато што стојим на гајбици од пива док читам вести. А и ова нова телевизијска технологија... чини чуда. Ето, од вас бисмо очас могли да направимо Софију Лорен.”

„Не, не...”, врти главом госпођа. „Ви сте онај писац... Како беше?”

„Стендал? Кош? Горки?”, цера се господин К. и припаљује цигарету. Словеначка „57”.

„Знам! Ви сте онај Данило...”, проницљиво ће госпођа, „Данило Киш? Је ли тако?”

Киш пуши цигарету и незаинтересовано зуре у сиво београдско небо.

„Да знате само да није лепо што сте оном човеку украли књигу!”, бесно ће госпођа.

„Ком човеку?”

„Знате ви добро... Оном Французу.”

„Иго? Сартр? Жан Мишел Жар?”

„Само се ви шегачите. Читала сам ја све о томе у *Оку*... Али, постоје закони у овој земљи па ће и вас сусстићи рука правде”, фркће госпођа и увређено прави налево круг.

Док је погледом прати како се пробија кроз редове тезги, Киш равнодушно примећује:

„Кад боље размислим... каква смо ми држава и култура. Харолд Фостер овде би завршио на Калемегдану, цртајући портрете за ситниш.”

Стевица враћа циновски том *Принца Валијантиа* назад на тезгу.
„Не секирајте се, господине Киш.”

Киш допола попушену цигарету гаси о тврде позлаћене корице *Дон Кихотиа*, па подиже ревере свог дугог црног капута како би се одбранио од изненадног налета хладне дунавске кошаве.

„Хајде, мали...”, каже промуклим гласом, „водим те на једно весело место.”

Ново гробље у Рузвелтовој улици било је треће по реду хришћанско гробље у Београду. Настало је 1886. године, а недуго затим ту је подигнута и Црква Светог Николе, задужбина Драгиње и Станојла Петровића. Много знаменитих људи на њему је нашло вечито коначиште: од Симе Матавуља и Живојина Мишића, преко Петра Кочића и Стевана Мокрањца, до Милана Грола и Слободана Пенезића Крцуна.

Гроб Јована Цвијића, испред ког су се зауставили, има више него скромно обележје: на омаленој белој каменој плочи исписано је његово име, а испод име његовог брата Љубише.

Киш је слушао приче о старом природњаку као оштроумном агенту Реда, који је увек добављао веома важне податке. Његове (нат)природњачке студије такође су биле од велике користи Ловцима. Зато је волео да, с времена на време, сврати до његовог гроба и ода му дужну пошту.

Цвијић је обожавао приче о Шерлоку Холмсу.

Штавише, он и Артур Конан Дојл одржавали су живу преписку, а популарни писац му је у неколико наврата слао аутографисане примерке својих збирки и романа. Сам Цвијић био је претплаћен на „Странд магазин”, у коме су објављиване Холмсове авантуре. И све те књиге, и десетине Дојлових писама, волшебно су ишчезли након Цвијићеве смрти. Киш је једном обећао себи да ће ту ствар, када за то нађе времена, подробно истражити.

Једна погребна поворка лењо се, попут дугачке црне змије, вукла између парцела. Ситна новембарска киша росила је људе који су дошли да испрате покојника. Киш је у ту сцену зурio с необичном равнодушношћу.

„Стевице, знаш ли зашто људи одлазе на сахране?”, рече. „Да би се курчили како су још увек живи.”

„Овај...”, муцао је младић, „ја уопште не волим сахране.”

„Не, брини. Нисмо због тога овде.”

„Господине Киш... овај... био сам слободан ових дана, па сам мало радио у нашој штампарији. Ево, ако вас занима да видите...”

„Шта?”

Стевица из унутрашњег џепа извади нешто метално, налик табакери, само мање по величини, отвори га једним вештим покретом палца и додаде Кишу бели картончић који је отуд извадио.

Била је то визит-карта.

И на њој је писало:

ДАНИЛО КИШ

убица вампира

„Хахаха...”, кикотао се Киш док ју је превртао у руци. „Мислиш да својим *мушћеријама* треба да делим посетнице, као што су то радиле вампирције у стара времена? Не, дечко мој... Ово је двадесети век, и то његова друга половина! Сваки суперхерој мора да има свој тајни идентитет. Супермен је Кларк Кент, Бетмен је Брус Вејн, Спајдермен је Питер Паркер... Тако је и са негативцима. Зато је Јосип Броз – Тито. Мислиш да је мени силно забавно да будем Данило Киш, писац и лектор за француски језик? Мислиш да волим да се замајавам са 'колегама' књижевницима и паланачким библиотекаркама-уседелицама? Али потребна ми је маска. Не могу да изађем пред свет и кажем: *Добар дан, ја сам Данило Киш – лиценцирани убица вампира са скором од 137 скинутих глава.*”

„Па, јесте...”, смушено ће Стевица, „не можете.”

Утом се из правца алеје у којој је сахрањено неколико народних хероја и покоји академик појави корпулентни човек у офуцаном кишном мантилу, с још офуцанијим шеширом натакнутом на меснату главу и с подочњацима који су се могли видети с велике раздаљине. Опрезно им је пришао и руковао се са Кишом. Био је то инспектор Ратко Малавразић из Одељења за крвне и сексуалне деликте. Често се налазио Ловцима, нарочито када би требало да се иза њих почисти. А неки су знали да буду баш аљкави приликом јурњаве за крвопијама, Киш нарочито.

„Ко је овај мали?”, упита Малавразић сумњичаво зурећи у Стевицу.

„Мој сајдкик.”

„Твој... шта?”

„Сајдкик. Ниси чуо за тај израз?”

„Јок ја.”

„Сајдкик је помоћник суперхероја. Ово је Стевица. Он је мени исто што је Загору Чико, Бетмену Робин, другу Старом Јованка...”

„Ја се не бих зајебавао с тим, Данило.”

„Дај, немој да си накрај срца, Малавразићу. Само покушавам да те научим неким лепим стварима. Је л' ти уопште читаш стрипове?”

„Овај... Ја волим оне писане романе... *Траџ* и *X-100.*”

„Чендлер, Мики Спилејн, Фредерик Ештон... Браво, Малавразићу, то је прави избор, а не да се смараш са класицима.”

„Највише волим да читам *Луна, краља йоноћи*, али он нема овог... како га ти зовеш...”

„Сајдикика? Па добро, можда је то зато што је Лун наш производ.”

„Како то мислиш?”

„Лепо, творац Луна, који се на свескама потписује као Фредерик Ештон, наше је горе лист. Мој добар пријатељ Митар Милошевић.”

„Ма, није ваљда?”

„Јесте, јесте... Упознаћу те једном с њим. Можда ћеш добити и аутограм. Него, баталимо ми ово торокање о лепој уметности и бацимо се на посао. Шта имаш за мене?”

Ратко Малавразић жустро се стресе од хладноће која је оквала Ново гробље, из чепа извуче свеж примерак новина и пружи га Кишу.

„Да видимо...”, рече Киш и поче да их листа. „Црна хроника: Сотир Кајганић, аутомеханичар из Раковице... Избо себе четрнаест пута ножем у стомак док је љуштио јабуке?”

Инспектор слеже раменима и рече:

„Дешава се...”

„Аха. А шта је ово? Абдулах Карамехмедовић звани Срба... одраније познат органима гоњења... осуђиван за силовање и шверц коњске масти...”

Киш диже поглед са папира и с неверицом стаде да зури у полицајца.

„Одсекао себи главу приликом бријања?”

Инспектор Малавразић опет слеже раменима.

„И твоји шефови су ово купили?” био је у неверици Киш.

„Шта их брига?”, вајка се Малавразић. „Ионако су у питању две доказане протуве. Мање посла за нас из милиције.”

„А и читаоци новина ће то да купе?”

„Ма дај, Данило... Па је л’ видиш да је то *Полиџика експрес*?”

„У реду”, рече Киш помирљиво. „Ако ти кажеш да је ствар сређена, онда је сређена. Имаш ли још нешто за мене?”

„Тоза Бозација је поново напао. Две жртве након концерта Томе Здравковића у Печењевцу.”

„Тоза Бозација? То беше онај лесковачки вампир? Шеф јужне подружнице?”

„Да.”

„Онај што пише песме и члан је УКС-а и Анкетног одбора САНУ?”

„Баш тај.”

„Што је написао чувене стихове: *Да ли од џибаницу или од рибањке / када види вампирџију изнабуџа му џа мајке?*”

„Јесте, он.”

„Е па, изнабуџаћу га мајке ја њему, само да завршим с овим београдским крвопијама.”

„Данило... постао је незајажљив. Мора неко да га среди.”

„Па, шта ја знам... Можемо да га довучемо овамо, на неку промоцију... Или на Конгрес ПЕН-а. Па да му ја лепо доакам.”

„Није лоша идеја. Видећу с овима из УКС-а шта могу да урадим. Можда да сазову неку ванредну скупштину...”

„Ни то није лоша идеја.”

„Видимо се, Данило”, опрости се Малавразић, рукова се с Кишом и лагано изгуби међу надгробним споменицима.

„Добро...”, рече Киш па завуче руке у џепове и још једном осмотри сиво јесење небо по коме су се тискали кишни облаци. „Време је да се нешто попије...”

Чувени српски песник Милојко Милеуснић наручује свој једанаести вињак.

У Клубу књижевника влада уобичајена гужва. Између расправа о природи тоталитарних режима и правог идентитета Вилијама Шекспира падају наруџбине и масни вицеви: Толстој у пратњи шопске салате, Тургенев уз коленицу са реном, Емили Дикинсон са подварком, Кафка у сендвичу између његушке пршуте и ајвара...

Заједно са једанаестим вињаком за Милеуснићев сто стиже и Данило Киш, свеже необријан, са примерком *Монда* под мишком. Довикује конобару:

„Мени исто што пије Миле! Само дупло!”

„А дига си, бре ти, Данилче?”, пита Милеуснић док тамани фефероне из тацне пред собом.

„Ма, ево...”, вајка се Киш и седа за сто, „ишао мало до пијаце.”

Милојко је крупан и добро ухрањен човек, са великом белом брадом због које више личи на Деда Мраза него на Хемингвеја. Бришући замашћене прсте о црни вунени џемпер, он гласом пуним задовољства саопштава новост Кишу.

„Спремио сам нову збирку, у БИГЗ-у кажу да је добра.”

„Како се зове?”

„*Ловац на џукоџине.*”

„Сјајно.”

Стиже дупли вињак за Киша, и њих двојица се куцају. Док испија пиће, Киш крајичком ока опажа друштво у углу Клуба, баш испод оног социјалом инспирисаног платна Миће Поповића.

Четворица ликова, и савршена комбинација: два књижевна критичара, један новинар таблоида и уредник – доушник ДБ-а.

Киш устаје са своје столице, окреће се театрално ка њима, диже чашу и наздравља им:

„Поздрављам вас, другови инжењери људских душа!”

Другови дижу главу са Будиног дуплог телећег гулаша, који им је дотад окупирао пажњу, испрва изненађени. Онда новинар таблоида узима бели убрус и брише усне. Диже чашу шприцера у правцу Киша и цинично додацује:

„Хвала, друже Данило. Имаћу у виду ваш љубазни гест када будем писао текст за нови број *Ока*. Још нисам завршио с истраживањем вашег случаја...”

„Пре него што се сасвим преоријентишете на књижевна истраживања, драги мој, потребно је да научите да разликујете заграду од фусноте.”

„Та истраживања дала су своје резултате.”

„Не кажем да нису, али некако ми се чини... Могли сте боље да истражите ту ствар, с оним својим трустом пилећих мозгова.”

„Само ви вређајте...”, фркну новинар и искапи шприцер. „За све ћете ионако платити на суду. Али само да знате... Долазе нове генерације писаца. Млади, образовани, паметни...”

„Дрчни...”, допуни га Киш.

„Спремни да пишу праве књиге...”, настави новинар не обзирући се на ову упадицу. „Спремни да...”

„Постоје и криве књиге? Као Дрина? Да може само да вас чује покојни Андрић.”

„Хоћу да кажем...”, нервирао се новинар, „ускоро ће Просвета издати моју књигу у којој ћу рећи неке ствари...”

„У којој ћу рећи неке *сџвари*?!” загрме Киш и искапи свој вињак. „Корпулентни писац који вам је обећао да ћете ући у књижевност, макар на врата за служинчад, преварио вас је. Човек не постаје писац зато што је одабрао да *каже неке сџвари*, већ што је одабрао да их каже на изванредан начин. А то значи: ако имаш *нешто да кажеш*, напиши писмо надлежнима, за рубрику *Писма чџшалаца*, *Међу нама*, или нешто у форми мемоара, сећања и присећања... где ће лектори обавити нужне интервенције... а читаоци моћи да прате твоје логичко излагање. Ако га има.”

Киш направи паузу да се зачешља, па продужи:

„Кад узмем у руке књигу неког нашег писца за коју су ми казали да је он у њој *рекао неке сџвари*, што ће рећи *неке сџвари* о којима се нерадо говори, *неке сџвари* које су нека врста табуа, је л' тако?, тада се сретнем с једним феноменом који је искључиво феномен наше писане речи: тај је наш књижевник (као) срочио неку

своју наизглед смелу мисао, направио неку алузију на неког нашег политичара, протурио неку своју идеолошку инвективу, изразио своје... ха... *незадовољство*... и шта знам све не. Кад тамо – иза муцаве масе папирнатих ликова, из *психолошке* заврзламе односа међу ликовима, из досадне и полуписмене брљарије схватим да је та *смела мисао* у ствари нека од локалних инвектива неког увређеног квазикњижевника, новинара што шкраба пашквиле за таблоиде, или уредника – пандурске друкаре...”

„Како се усуђујете!”, дрекну новинар и устаде.

„Без узбуђивања...” рече Киш. „Још нисам завршио.”

Затим подигну празну чашу у правцу шанка и довикну:

„Будо! Још један! Дупли!”, а онда смирено настави своје излагање. „Наравно, сасвим нормална ствар је да се такве књижевничке творевине просто-напросто не могу читати. Можда ту и има нечег вредног, али то ни у ком случају није роман, није ни прича... То је просто трабуњање, неко пијано нагваждање стављено у уста разних марионета, малоумно неко брбљање прозно обликовано, у књигу укоричено... и лепо пише: *роман*. А, у ствари, најбоље место за ту врсту прозе је – кафана. Зато смо се ви и ја срели баш сада и баш овде. Таквих *смелих мисли* и идеолошких обрачуна, у много примеренијем виду, наслушао сам се од старих пијанаца – они вам, загрејани, причају лепо пијаначки, са подригивањем, плакањем, са целокупном техником усменог приповедања, гестовима и гримасама, генијалним псовкама и сјајним лажима, и све то има већу уметничку вредност од тог вашег књижурка у коме сте рекли *неке ствари*. А знате зашто има већу уметничку вредност? Па зато што је дато у складу са законитостима усменог приповедања, и у правим час и на правом месту – у биртији.”

„Па ви из те биртије не избијате!”, зачича новинар очајно.

„Ето, видиш, Миле...” рече Киш и узе дупли вињак са послужавника који је принео конобар, „баналност је неуништива као пластична боца.”

„Иза ваше театралне појаве...” киптео је новинар од беса, „и иза ваших великих речи, стоји једна минорна персона. Али само да знате... Постоје докази ваших непочинстава.”

„Зар?”

„Тако је.”

„Као на пример?”

„Новогодишња карта упућена једном угледном француском академику, написана од ваше руке.”

„Мислите *најисана мојом руком*? И шта ћете са њом? Да је продате на аукцији?”

„Не, приложићу је истражном судији.”

„Ако је и он писмен колико ви, биће то веома забавна ситуација.”

Конобар се поново враћа и нешто шапуће Кишу на уво. Овај га саслуша, а онда одлази до шанка где га чека отворена телефонска веза. Подиже кабасту слушалицу и мрзовољно пита:

„Шта хоћеш, Малавразићу? Знаш да сам у овом периоду дана само књижевник.”

„Имам нешто за тебе”, чује се храпави глас с друге стране жице.

„Надам се да је важно”, мршти се Киш и цирка свој вињак. „Не радо прекидам дружење с мојим саборцима у књижевној мисији.”

„Извини, Данило, знам да не волиш да те узнемиравам док лочете и свађате се у Клубу књижевника, али ствар је хитна.”

„О чему се ради?”

„Неко је синоћ укокао архитекту Роловића.”

„Ону будалу? Па шта ја имам с тим? Није био вампир него алкохоличар.”

„Убица је оставио неку врсту посетнице, верујем да ће те занимати...”

„Какве посетнице?”

„Перо... голубије перо.”

„Долазим одмах.”

Киш испија свој вињак, оставља две згужване новчанице на шанку и журно креће ка излазу. На пола пута пресретну га новинар и заусти да нешто каже. Киш поклопи његово обло лице шаком и гурну га.

„Ајде одјеби, будало неписмена”, рече хитајући ка степеницама. „Сутра ћу да те пребијем. Сад имам нека посла.”

Негде иза њега, за столом у углу, чувени српски песник Милојко Милеуснић слегну раменима и наручи свој дванаести вињак.

„Ко је ово?”, пита Данило Киш док погледом премерава суморни самачки стан на Звездари.

„Станодавац”, каже инспектор Малавразић.

Киш одмери бркатог старчића у изношеној ролки и карираној кошуљи, па рече:

„Личи на коња ометеног у развоју.”

„Па так’и су ти ови што живе на Звездари...”, вајкао се Малавразић. „Кажу да је то од подземних вода.”

Киш приђе станодавцу па му се унесе у изгужвано лице.

„Је ли, деда, знаш ли српски?”

„Ви из милиције баш волите да зајебавате поштен народ”, одговори овај.

Киш се окреће ка Малавразићу и задовољно каже:

„Зна...”

„Шта ’оћете више?” глас станодавца био је некако опор. „Све сам вам рек’о. Вала сам се ратосиљ’о ове протуве...” Затим додаде тугаљивим гласом: „Коме ћу сад да изнајмим стан ди су уцмекали човека?”

„Немојте да потцењујете људску изопаченост, ни атрактивност бизарног, морбидног и некрофилног.”

„Милицајац...” обраћа се чича Малавразићу, „овај твој изгледа не зна српски.”

„Одговарај на питање човеку, чича. Да те не би водили у Страхивића Бана на ванредни преглед бубрега.”

„Добро, немој се љутиш... не зна деда.”

„Осим што се дружио с колегама и што је приводио курве, да ли је имао, наш драги инжењер, покој му души, неке друге познанике?” упита Киш.

„Па, долазили су коцкари, пијандуре и остали олош.”

„Ма није ваљда? А да ли је био неко ко је изгледао помало другачије... и да је долазио ноћу?”

„Како то мислиш: помало другачије? И како то мислиш: ноћу? Па сви су долазили ноћу.”

„Рецимо, да ли је био бледуњав? Да ли су му се очи црвенеле у мраку?”

„Је л’ ти то мене питаш да л’ се Роловић дружио с вампирима?”

„Одговори на питање.”

„Био један... суви... бледуњави... смрдео на шалитру.”

„На шалитру?”

„Јашта. На шалитру.”

„Какав надасве живописан лични опис. Дај још неку појединост.”

„Па стално је нешто као мрмљао себи у браду, на неком страном језику.”

„На српском?”

„Јок, бре. Пре ће буде швапски.”

„И?”

„И ништа. Уђе код Роловића, попричају мало... одељу пола литра комовице, и овај си оде с неку фасциклу под мишку. Мислим да су ту били неки планови јер унутра, вид’о то ја, била она плава ’артија знаш... оно, к’о планови за кућу.”

„Па није цабе Роловић завршио грађевински факултет. И то је све? Дође, попије, узме фасциклу и оде?”

„Није. Кад је Роловићу било хитно за паре, састајали су се у једној чубурској кафани.”

„Којој?”

„Е, јебига, не могу да се сетим.”

„Боље би ти било да се сетиш, излапотино...”, био је разложен Киш. „Иначе Малаваразић има да ти покаже унутрашњост подрума у Мајке Јевросиме.”

„Страхињића Бана”, исправи га Малаваразић.

„Што си ти неки незгодан човек... Ево... сетио сам се”, рече станодавац, „кафана 'Последња чаша'.”

Киш задовољно климну па стаде да се шета по гарсоњери.

Био је то типичан ђумез направљен да у њему свије гнездо југословенски полуинтелектуалац са дипломом, малом платом и хрпицом порока. Радни сто са лампом, на њему лежири, ротринг тушеви, циркле и кривуљари... Незграпна полица са класицима социјалистичке литературе и сабраним делима Маскима Горког у кожном повезу и са златотиском. Мало пластично попресе друга Тита. На зиду, репродукције Ван Гога и Караваџа. И понека слика из детињства и са леговања. У углу мала пећ на дрва, а на њој олупана цезва у којој се греје ракија или кува кафа и чај од липе. Лежај француски, да се препозна добар укус. И полуиспражњени бар у коме су флаше од „џонија вокера” и „наполеона” напуњене комовицом и клековачом.

У углу, крај прозора који прекрива похабана завеса, ролне са плановима.

Киш унапред зна да тамо нема оних нацрта због којих се добри инжењер представио Господу.

Непознати гост црвених очију побринуо се за то.

Киш зато гледа на сат и размишља колико му треба да пре мрака стигне до Чубуре.

Књижевност СФРЈ и њене кафане: једно без другог не иде.

Ова пред коју је Данило Киш, ловац на вампире, стигао негде око седамнаест-нула-нула, таксијем за чијим воланом је био распричани Личанин, била је једно од оних здања у којима се пише лоша поезија и точи још гора цибра.

Али шта да се ради. Још је Леонида на Термопилима рекао: „Аматери... И они послуже сврси.”

Кафана „Последња чаша” на Чубури била је управо једно од оних места у коме су обитавали неталентовани литерати у потрази за инспирацијом и цирозом јетре. Југославија и њени писци били су у тајном дослуху: држава је својим уметницима давала скромну апанажу и књижевне часописе, да у њима објављују своја празнословља, а они не лају много против ње, сем кад се напију, али то се није рачунало јер друштвена критика има тежину једино

кад је изречена при чистој свести. Уз то, алкохолизам је био друштвено прихватљив порок, за разлику од коцке, наркоманије и сакупљања стрипова, тако да изречена критика, било да је она ишла на рачун државног врха или Удружења књижевника, није приписивана самом виновнику већ становитој количини ракије, пива или шприцера која би у том моменту обитавала у њему. Зато су у местима као што је била „Последња чаша” на столове, поред пепељара, власници стављали и чинију са куваним јајима – она су служила да се оштрица критике отупи пре него што буде уочена од удбашких тастера, и као таква постане опасна како по социјалистичко друштво и самоуправљање у целини, тако и по самог критичара.

А управо то је било оно што је Кишу запало за око чим је ушао у кафану и сео за сто у углу, а поред клозета.

Нема куваних јаја. Штавише, ни лимена пепељара није закуцана за астал. Веома чудно. Прилази конобар, у белој кошуљи и прслуку, са лептир-машном чији чвор има величину дечје главе, и пита:

„Које трошите?”

„Молим?”

„Мислим... Шта ће попијеш?”

„Дупли вињак.”

„Одма’ дође.”

Чак ни клијентела кафане није баш оно што је очекивао.

Нема згужваних квазидисидената да лају против Тита и Партије, ни полуписмених провинцијских песничких генија да рецитују стихове о овцама и реци Грузи, ни гладних студената заљубљених у Превера, нема чак ни локалних гребатора који слушају сва та булажњења јер им следује бесплатно пиво...

Напротив.

У полумрачној унутрашњости бирцуза седе све саме погурене, неразазнатљиве прилике, готово па сенке. И нико не прича, нико се не свађа, сви помно и у скоро сакралној тишини слушају вести са радија и пију своје кокте, лимунаде и кабезе.

Конобар се враћа и на сто, пред Киша, ставља вињак и киселу воду.

„Извините, могу нешто да питам?”, поче Киш.

„Изволите?”, услужно ће конобар.

„Да ли је овде често навраћао архитекта Роловић?”

„Наравно. Стално је седео за шанком. Волео је клековачу и манастирку. Понекад би чак и појео нешто.”

„Значи, био вам је редовна муштерија?”

„Тако је, друже. Били смо баш шокирани кад смо чули шта му се десило.”

„А шта му се десило?“
 „Молим?“
 „Питам... Шта се то десило архитекти Роловићу?“
 „Па то... Што су га уцмекали.“
 „Како знате да су га уцмекали?“
 „Овај... Писало је у новинама?“
 „Није.“
 „Није?“
 „Не. У вечерњем издању *Борбе* пише да је умро. Али се узрок смрти не наводи. Ни у молитвама, ни у црквеним књигама.“
 „Ех? Па онда сам вероватно чуо од неког овде у кафани...“
 „У то не сумњам.“
 „Да ли вам треба још нешто?“
 „Да. Кувана јаја.“
 „То не држимо.“
 „Зашто?“
 Конобар без речи слегну раменима.
 „Добро... Онда ми донесите пет комада са луком. Са *џуно* лука.“
 „Овај, друже... Скара не ради.“
 „Ма шта кажете?“
 „Жао ми је...“
 „Ма, нема лошо.“
 Конобар крену ка шанку али га Киш заустави.
 „Још нешто...“
 „Извооол’те?“
 „Ја у ствари тражим још некога... Роловићев пријатељ који је овде пио са њим?“
 „Многи су овде пили са Роловићем.“
 „Овај је посебан.“
 „Заиста?“
 „Да. Имао је чудан мирис.“
 „Чудан?“
 „Мирисао је на шалитру.“
 „На шалитру?“
 „Јес, вала...“ рече Киш и отпи мало вињака. „На шалитру. Или калијум нитрат, ако баш хоћете.“
 Конобарово лице доби чудан израз, али само на трен, а онда се брзо прибра и врати у природно стање љубазног угоститеља.
 „Не знам вам ја то...“
 „Да... баш штета“, слегну раменима Киш и отпи још мало вињака.
 „Штета?“
 „Аха... Иначе не бих морао да урадим *ово*.“

Киш устаде и бодеш са сребрним сечивом забодје конобару право у око.

Овај само утрну, изненађен, у неверици буљећи у Киша оним преосталим оком, па се, кад овај тргну нож назад, сруши мртав на сто кафане.

Киш окрену вињак до краја, а онда слуз и крв са ножа обриса о белу кошуљу мртвог вампира-конобара.

Осврну се око себе и схвати да од столова где се до тада мирно пила кокта, кабеза и лимунада режеће прилике грозничавих очију почињу да устају, претећи погурене у полумраку.

„Изгледа да сам дошао на право место”, рече Киш смирено.

За тили час у биртији настаде хаос.

Али Кишово брзо око региструје сваку вампирску претњу. Колико их тачно има? Један, два, три... четврти је на вратима. И још два следбеника. Какво оружје користити? Никако ватрено. Привући ће комшије, привући ће мурију. А и глава га још боли. Последица закаснелог мамурлука. Последње што му треба је заглушујућа бука коју производи пиштољ великог калибра.

Дакле – ножеви и катана.

Киш потеже самурајски мач из транспортне вреће под својим ногама; сечиво цичи реским звуком од клизања метала о метал, док излази из корица.

Вампири узмичу. Намирисали су благи траг сребра укуваног у оштрицу.

То траје кратко.

Ипак... Увек је исто: упркос опасности која прети, они мисле да могу да победе.

Зато и насрћу, безглаво, животињски.

Први напада фронтално. Киш обара сто равно пред њега, овај застаје само на делић секунде, али и то је довољно – Киш му силовитим замахом одсеца главу. Онда прескаче његово трупло, које већ креће да се распада, и напада даље. Студени блесак мача убилачки искри у мемљивом полумраку кафане. Убија првог пред собом оштрим убодом у срце. Замахује лево и десно... Одрубљене главе котрљају се трулим дрвеним подом. Следбеник на вратима је брз, заскаче га с леђа. Али касно: Киш се окреће, зарива му нож у чело, до балчака, кратко посматра како се овај трза и нешто неразговорно кркља, а онда повлачи сечиво назад. Млитаво тело следбеника руши се на под.

Остао је још један следбеник, и тај момак сада дрхти у довратку.

Киш застаје да запали цигарету.

Следбеник је мршав младић у карираном џемперу на коме је упадљива значка ФК Алуминијум. Лице му је унезверено, очи

избечене у чуду и ужасу, а дрхтаве руке стежу некакав замашћени папирнати смотуљак.

„Како се зовеш, синко?“, пита га Киш.

„Све... Светислав.“

„Одакле си?“

„Из... из... Бајине... Ба... Баште.“

„Шта ти је то у рукама?“

„Чва... чварци.“

„Јесу добри?“

„Је... јесу...“

„Шта радиш овде, Светиславе?“

„По... по... посл’о ме газда Јефта.... по... по... чва... чварке.“

„Аха. А шта иначе радиш у животу?“

„Сту... студирам.“

„Је л’ ти то муцаш од рођења?“

„Н... не. Са... само кад на... Чу... Чу... Чубури... сре... сретнем... чо... чо... човека с окрвављеним самурајским мачем.“

Киш погледа у катану коју је стезао у рукама, па је обриси о завесу. Врати је у транспортну врећу, врећу обеси о раме па пође ка излазу.

Окрену се онда студенту, па га упита.

„Шта те привукло да постанеш следбеник?“

„Ре... рекли су ми да ће ми открити та... тајну велике за... завере.“

„Е па, зајebали су те.“

Студент погледом пређе преко искасапљених и обезглављених вампирских лешева, сада већ у стању полураспадања.

„Т... то видим и сам.“

Киш се насмеши.

„Сад си остао само ти, да ми кажеш...“

„Шта то?“

„О човеку са црвеним очима који је смрдео на шалитру.“

„Т... то... ни... није човек.“

„Знам, Светиславе.“

„Не... не могу вам много помоћи... а... али... знам да су он... и Ро... Ро... Роловић стално нешто пе... петљали са једним таксистом.“

„Знаш му име?“

„На... надимак.“

„Да чујем.“

„Го... Голубар. Мо... можете га наћи на Зелењаку.“

Киш задовољно климну главом.

„Ај’ уздравље, Светиславе.“

„До... довиђења.“

Без икакве припреме, без најаве, без небеских знакова, зачуђујуће једноставно, малтене без звука, попут утварних двоколица, жути тристаћ са такси ознакама кретао се Призренском улицом. Седећи у „Златном буренцету”, филозофски наднет над својом четвртом стомаклијом, Данило Киш, ловац на вампире, посматрао је ову манифестацију демонског на београдским улицама са равнодушношћу човека који зна да убод испод петог ребра доноси сигурну смрт.

А престоница Социјалистичке Федеративне Републике Југославије већ дуго је пренатрпана демонским приказима. Као да су сами господари пакла решили да овде направе истурено одељење.

Треба их побити све до једног, мислио је Киш срчући своју стомаклију, и та смела мисао, готово опсесија, била је једина светлост у статусу кво те мутне јесени.

Зато му је и скор побигених вампира и њихових сарадника осетно скочио, за шта је добио директну похвалу из Централе. На све то он је само одмахивао руком: овај посао не ради због почести и унапређења, већ из узвишенијих намера. А не треба занемарити ни усхићење које сваки прави ловац на вампирску жгадију осети када скрати за главу неку од тих крвопија.

Такси се зауставио управо тамо где је Светислав, следбеник који се разуме у чварке, рекао.

Киш је погледом фиксирао човека за воланом. Добро, не баш човека. С ове раздаљине виделе су се само контуре: корпулентна сенка у полумраку.

Искапио је стомаклију у трзају, оставио две-три згужване новчанице на столу и изашао из кафане.

Лагано се кретао ка таксију, стежући у десној руци транспортну врећу и покушавајући да назре лице човека за воланом – али то му није успевало. На крају је стигао до тристаћа, закуцао о стакло и добио одговор у виду одсечног климања главом. Отворио је врата и сео на задње седиште.

„Куда?”, зачуо се мрзовољни глас.

„На Чубуру”, рече Киш.

„Где на Чубуру?”

„Знаш ли кафану ’Последња чаша’?”

Тишина.

Затим опет мрзовољни глас.

„Знам.”

„Е, тамо идемо.”

„То је опасно место.”

„Зар?”, направи се невешт Киш. „Није могуће. Чуо сам да тамо залазе само голубари.”

Возач не рече ништа, само стартова мотор. Тристаћ се закашља, јако, као туберан коме је остао неки месец живота, затим забрунда и лагано крену. Прошли су поред хотела „Москва”, онда кренули ка Славији. Затим лево, па десно... Онда десно, па лево. Чудна нека путања. Само да не прођу поред Народне библиотеке, од ње је Киша подилазила језа више него од гробаља. У ствари, од гробаља га језа није ни подилазила.

„Овде вам се баш нешто осећа...”, рече када је таксиста скренуо у једну полумрачну улицу за коју није могао да разазна да ли је чубурска или не. „Чудан неки мирис... Као на... шалитру?”

„Имате нешто против шалитре?”, огласи се човек за воланом.

„Не знам... Можда... ’пино силвестре’?”

„Ја више волим ’брут’.”

„А ја вињак.”

Возач је тада додао гас и моћни тристаћ је низ калдрмисану улицу кренуо стреловито. Киш осети како га је брзина буквално приковала за седиште. Посегну за танто ножем са дршком од ружиног дрвета, који је био заденуо за појас, али било је касно... Ауто је (брзином којом новинари потамане послужење на коктелима) летео ка једном овећем београдском храсту, јамачно савременику Бранислава Нушића и чика Васе Пелагића.

Страховит тресак запара ноћни ваздух, заискри каросерија поноса социјалистичке ауто-индустрије и тристаћ се просто закуца у столетно дрво које, упркос силини удара, није успео да помери. Али зато је страдала једна дрвена бандера, која је, фиксирана само у подножју, изгубила ослонац и пала директно на улицу, кидајући каблове.

Киш је испузао из тристаћа малтене четвороношке, као из кафане, прописно угруван и с разбијеном аркадом из које је кренула крв. Осврнуо се око себе не би ли угледао несавесног возача, али у полумраку није било ничега. Придигао се отресајући прашину и крхотине стакла са себе.

Тада виде да се из моћне сенке храста помала нешто црно.

Био је огроман, тај вампир над вампирима, у офуцаним левискама и кожној јакни браон боје. Из његових жућкастих очију искрило је чисто зло. Баш као електрицитет из кабала који су вирили са врха срушене бандере. Вампир-таксиста закорачи напред, да га Киш боље види, притом посегну руком ка лицу где му се у лево око забило позамашно парче ветробрана. Извукао га је и бацио у страну.

„Дошао си да ме убијеш? Је л’ тако, мали човече?”

„Тако некако”, рече Киш.

Вампир тад подиже шаке, огромне, нељудске, сличне канцама.

„Рећи ћу ти нешто о убијању...”, поче. „То је лепо. То је лако.”

Киш извуче свој танто и хитну га у његовом правцу. Нож се заби таксисти у груди, али овај само фркну. Извуче нож, лако и без напора, као што је извукао парче стакла из ока, и нацери се.

„Глупи смртниче! Мени челик не може ништа!”

„Знам”, рече Киш. „То је било само да ти скренем пажњу...”

Киш кратко осмотри барицу у којој је стајао вампир, а онда, покретом пуним урођене елеганције, врхом ципеле гурну парче кабла у њу.

Прво је заискрило, баш као и каросерија тристаћа неколико минута пре тога, а онда се таксиста претворио у живу буктињу. Није горео дуго. Порозно вампирско месо било је прождерано пламеном брзо, остала је само хрпица пепела у бари насталој на удубљењу у чубурској калдрми.

Киш запали цигарету. Избаци један дуги дим.

„Жртве”, рече. „Зар нисмо то сви ми?”

„Стевице, буди се!”

Давно је прошла поноћ на Бајлонијевој пијаци и продавац стрипова и писаних романа Стевица Шурдиловић баш је био сањао како је отишао на излет са својом симпатијом, комшиницом Миленом, студенткињом археологије, и да му је она поклонила чоколадицу „животињско царство” као залог вечне љубави и пријатељства, када га је Киш пробудио мунувши га врхом ципеле у ребра.

„То сте ви, господине К.?”

„Наравно да сам ја, Стевице. Ко је још луд да у ово време банза празном пијацом?”

„Можда они ваши вампири”, рече Стевица и поче да се извлачи испод тезге где је имао импровизовани лежај. „Шта могу да учиним за вас у ово глуво доба?”

„Твој стриц... како оно беше?”

„Живадин. Из Сремчице.”

„Тај.”

„Шта с њим?”

„Он је био неки шеф на железници пре него што се пензионисао?”

„Јесте. Радио је на одржавању.”

„Сјајно. Морам да поразговарам с њим.”

„Сад?”

„У питању је, бојим се, ствар која не може чекати до јутра. А овде у Београду брзо свиће...”

„Шта је толико хитно?”

Киш подиже дугуљасте фишке плавог папира које је држао у десној руци.

„Ово сам нашао код извесног таксисте, тачније у његовом ауту, након што сам га спржио са 50.000 волти. Занимљива ствар.”

„Ако смем да питам – о чему се ради?”

„Планови београдског метроа.”

„Али...”, био је збуњен Стевица, „Београд нема метро.”

„То сам и ја мислио. Хајде... Обуци капут па идемо у Срем-чицу.”

Након што су пронашли такси чији возач није вампир, Киш и његов привремени сајдкик кренули су ка скромном пребивалишту Стевичиног стрица.

„На делу је једна велика завера, мој наивни Стевице”, мрмљао је Киш са задњег седишта, пушећи цигарету.

„Каква завера, господине К.?”

„Вампирска завера, Стевице”, рече мудро и замишљено Данило Киш одмеравајући сваку реч као дукат. „Велика... вампирска... завера.”

Затим угаси полупопушену цигарету у пепелјару пред собом, па извуче нову из пакле.

„Вампири су се инфилтрирали у наше системе, међу наше људе, институције... Део су нашег наслеђа и наше будућности. Планирају, конструишу, ловце... Део су чак и наше књижевне сцене.”

„Ма није ваљда?!”

„Ми пишемо на једном мртвом језику и живимо у мртвом свету. Требало би да се запитамо ко су у ствари живи мртваци. Ми или они?”

„Овај... па не знам баш...”

„Милутин, то је често име за вампира. О једном таквом колега Данко Поповић спрема роман. Каже да ће га објавити кад за то куцне прави час.”

Мрачна београдска предграђа промицала су с оне стране стакла. С радија који је укључио ћутљиви таксиста нежних, готово сликарских руку чуо се ноћни програм Радио Београда. Управо је преслушаван нови албум *Пој машине*.

„А и овај мој лажни посао књижевника...”, настављао је Киш своју беседу. „Док сам се оно бавио декадентним својствима речи, знао сам често да се запитам: Није ли посао писца нека врста лешинарења? Крадемо и отимамо од давно мртвих људи, пијемо њихову усахлу крв, прежвакавамо њихово труло месо, творећи илузију да све то што радимо има смисла. А све је већ написано, мој Стевице – савремени писци хране се месом и крвљу једног Балзака, Толстоја, Шекспира... Краду њихове мисли, метафоре и

идеје, попут друмских разбојника: без скрупула, реда, смисла, обзира, гриже савести. Сва срећа па се почетком овог века појавио стрип и унео преко потребан дах свежине, иначе би сви поцркали у смраду стереотипа, и прежваканих фраза, и општих места.”

Такси је застао на раскрсници. Улично светло обасјавало је град у фази клиничке смрти. Никог на задњем седишту аута то није било брига.

„Такође, често бих знао да се запитам...”, настави Киш, „има ли разлике између књижевних критичара и крвопија. Критичари се хране туђим стваралаштвом као што се вампири хране туђом крвљу. И уместо да тумаче књижевно дело, они често тумаче његовог аутора, трудећи се да се, као прави стрвинари, не загргну од сирове цигерице... Друга врста су библиотекари. Библиотекарка-уседелица, рецимо... Баба-девојка у некој паланачкој библиотеци која носи име неког партизана што је по Титовом налогу попио метак у чело... Она, рецимо, мисли да познаје писца зато што је прочитала његове књиге. А књиге лажу. Зар страствени читачи то не би требало први да знају? Е па, ствар је у томе да ти књигофили, гутачи белетристике, верзирани познаваоци сваког слова и запете у опусу Томаса Мана, више наликују људима који сваког дана за доручак једу земичку, несвесни њеног укуса... или неукуса. Они све раде јер тако мора. Јер им је то обавеза. Посао. Јер су због тога позавршавали факултете и школе. И не виде величанственост речи... само њену голу манифестацију. Као да је њихово божанство Аполон, бог светлости, разума, пропорције, хармоније, бројева... Притом заборављају једно: Аполон заслепљује оне који му приђу преблизу, обожавајући га. Није добро гледати право у Сунце. С времена на време треба ући у мрачни бар и попити које пиво са Дионисом.”

Киш угаси цигарету коју је пушио, онда извади и запали нову. Кратко се замисли па рече:

„Причам о божевима, а аџеиста сам. Али ипак ја сам уметник... А џиме и лажов. Сумњајте у све што кажем. Ја говорим истину.”

„Је л’ то рекао Флобер?”

„Не, то је рекла Урсула Легвин.”

Вожња се настави у атмосфери коју је диктирала музика са радија. Стевици ипак није пријало бременито ћутање, зато поново упита:

„А ко је још вампир, господине К.? Онај Јеремић... Да није он?”

„Зар ти стварно мислиш да је Драгану Јеремићу то право име?” фркну Киш. „Он је рођен још у древном Египту, тамо су га сматрали божанством.”

„Опа!”

„Па и она дебела свиња из Белог двора. И он је вампир.”

„А онај новинар што вас је оптуживао да сте плагијатор? Је л’ и он вампир?”

Такси стаде испред трошне страћаре на ободу Сремчице. Киш добаци таксисти неколико новчаница и маши се за кваку да изађе.

„Не. Није”, рече пре него што отвори врата таксија. „Он је будала.”

Отежао од мамурлука и несанице, Живадин Шурдиловић, пензионисани радник Југословенских железница и хронични астматичар, закувавао је кафу на шпорету у углу собе застрте пиротским ћилимима, у којој је проводио земаљске дане. Одоцнела посета га је изненадила, нарочито зато што синовца Стевицу није видео месецима. Али како није добро спавао данима, свеједно му је било у које време се он појавио, водећи са собом необичног госта који се представио као „убица вампира и лектор за француски језик”.

„Какву кафу пије господин?”, упита Киша, који је, са Стевицом, сео за расклиматани кухињски сто.

„Без шећера.”

„Значи – једна горча и две слађе.”

Киш са хрпе новина која је била на столу подиже један француски магацин, који је ко зна како нашао пут до Сремчице и неугледног собичка господина Шурдиловића. На насловној страни био је морнар са капетанском капом и великим зулуфима: најавна најновије авантуре Корта Малтезеа.

„Хуго Прат, да...”, климну главом Киш. „Његов рођак је Борис Карлоф.”

„Онај што је играо Франкенштајна?”, упита Стевица.

„Тако је. Његово право име је Вилијам Хенри Прат. Да ли си знао да је он био инспирација за једног од Бетменових немезиса, оног по имену Клејфејс?”

„Бетмен? Овај... ја више волим Мирка и Славка.”

„Тако сам и мислио.”

Старији Шурдиловић приђе столу и дрхтавим рукама послужи госте кафом. Затим из креденца извуче флашу стомаклије и нали им по једну.

„Значи, господине Киш...”, рече седајући за сто, „даћете ми пет банки ако вам испричам шта све знам о овоме што је на плановима?”

Киш један од планова расклопи по столу, онда преко њега положи фотокопирани исечак из новина.

„Београдске ојшћинске новине... 1938. година. Студија Ратимира Д. Николића. Размотрено је увођење метроа на три главне

саобраћајне линије града: Краља Александра – Теразије – Земун, Калемегдан – Славија – Аутокоманда и Топчидер – Железничка станица Сава – Теразије – Железничка станица Дунав, од којих би свака имала од 10 до 13 милиона путника годишње...”

„М-да...”, огласи се Шурдиловић и сркну мало кафе. „Био паметан човек тај инжењер Николић. Знао је да у то време у Европи ниједан град са више од пола милиона становника не може да функционише без метроа. Београд је, са Земуном, пред рат имао нешто више од 300.000 становника, тако да се питање увођења метроа наметало само од себе.”

„Али до изградње метроа није дошло.”

„Није. Градске власти процениле су да је све то прескупо. Скоро 100 милиона ондашњих динара... А морало је и да се копа испод Саве.”

„Па је л’ се копало?”

„Шта?”

„Тунел. Испод Саве.”

„Чули сте шта сам вам рекао, друже Киш. Није било метроа. Није било ни тунела.”

„Како онда објашњавате *ово*?”

Киш спусти комад хартије пред буновног Шурдиловића. Он га узне у руку, погледа – и одмах му престаде главобоља. Почне га обрће и загледа, затим окрену своју стомаклију докраја.

„Сунце ти пољубим. Је л’ ово право?”

„Нашао код таксисте... Истог оног код ког сам нашао ове мапе метроа.”

„О чему се ради?” упита збуњени Стевица.

Киш узне хартију из Шурдиловићеве дрхтаве руке и показа му.

„Карта за београдски метро из 1939. године.”

„Али... Али... Како је то могуће?”

„Постоје два рационална објашњења”, рече Киш. „Прво је да се ради о предмету који је овамо дошао из друге димензије, у којој постоји неки мало другачији Београд, и у њему метро. Друго је да су метро, или бар неки његови делови, ипак изграђени. Овде се конкретно ради о станици Сававала.”

„А ови планови?”, упита Шурдиловић и упрне прстом у плаве хартије на столу. „Нови су.”

„Њих је јамачно израђивао блаженопочивши Роловић. Док га нису скратили за главу. Изгледа да неко ради на проширивању тог фантомског метроа.”

„Да...”, мрмљао је Стевица. „Али ко?”

„Па, види овако, Стевице...”, започе Киш излагање доливајући стомаклију у чашу. „Метро, то ти је фактички рупа у земљи. А у

рупи испод земље, која уз то још иде испод реке, лепо је, фино, влажно и комотно... И мрачно. И дању и ноћу. Шта мислиш, коме највише одговара такав један комодитет?"

Доживевши просветљење, Стевица сркну мало кафе, па мало стомаклије, намршти се, а онда рече:

„Сад све капирам.”

Сећања на велике предратне и послератне поплаве давно су ишчилела из глава Београђана окренутих светлој социјалистичкој будућности у граду који је претио да постане балкански Њујорк, и у земљи која је имала амбицију да буде Швајцарска, само уређена по принципима комунистичке доктрине. Још је Марија Терезија направила први насип на Сави, покушавајући да укроти непослушну реку и њене притоке, али све је то било јалаш-работа, како су знали да кажу неки становници Савамале, Пиштољ мале и Јатаган мале, јер се река изливала кад год је то сматрала за сходно, као да је живо биће које има сопствену, незгодну нарав. Додуше, још има оних који се сећају поплава из тридесетих, када је вода по улицама досегла ниво од скоро пола метра, па се до продавница по хлеб и у апотеку по промингле ишло у чамцима; тада је ствар, кажу, спасла београдска калдрма по којој се вода разливала.

Место до кога је, негде пред зору, дошао Данило Киш, убица вампира и лектор за француски језик, изгледало је управо тако – као да је управо претрпело изливање пргаве реке. За тренутак је помислио да се вратио у тридесете, што и не би било чудно ако се има у виду да у Београду, баш као и у свим великим градовима у свету, постоје такозвана „мека места”. Реч је о тачкама у универзуму у којима се укрштају прошлост, садашњост и будућност, и у које човек може намерно или ненамерно залутати тако да једном ногом буде, рецимо, у викторијанској Енглеској, а другом, рецимо, у римском Сингидунуму.

Ипак, ово није био такав случај, и Киш је то одмах схватио.

Огромна рупа у земљи припадала је овом времену и овом простору, дакле седамдесетима и Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији.

Застао је и запалио цигарету. Замишљено је зурио у велики прокоп настао пре доста деценија, мимо сваког урбанистичког плана, логике и знања надлежних.

Отвор у земљи деловао је управо онако како га је описао Стевичин стриц, а према његовом тумачењу Роловићевих нацрта унутра би требало да буде прави мали град намењен смештају армије вампира. Питао се, одбијајући димове, да ли да сачека појачање или да уђе сам и крене да сатире банду.

И управо у том тренутку, када је постајао свестан да је радозналост основна црта његовог карактера, радозналост која се граничи са грехом, док му се, дакле, чинило како стоји на самим вратима Содоме, јави се глас, познат глас, који разби сваку сумњу и дилему.

„Нема ту више никог”, рече човек који се успињао утабаном путањом право према њему.

„Јеси ли сигуран?” упита Киш.

„Како да не”, рече човек и застале да дође до ваздуха.

Био је то висок мушкарац, риђе келтске браде, наочит и корпулентан, у дугом тамном кишном мантилу испод ког су се назирали ножеви за бацање заденути за специјални појас око струка.

Киш му пружи руку, он је прихвати уз снажан стисак шаке.

„Како си, Данило?”, у његовом српском изговору били су уочљиви трагови тврдог ирског акцента, попут отисака вампирских зуба на врату младе девице. „Дуго се нисмо видели.”

„Да. Још од оне гужве у Будимпешти.”

„Јашта... Беше гадно.”

„Откуд ти у Београду?”

„Начуло се у Централи да си на трагу откривања Гнезда, па сам решио да дођем и испитам ствар.”

„И?”, упита Киш показујући на рупу у земљи.

„Ништа”, слегну Ирац раменима. „Евакуисали су се.”

„Зашто?”

„Чули су да долазиш.”

„Добро знаш шта то значи, стари пријатељу.”

„Да”, уздахну Ирац. „Имамо кртицу у организацији.”

„Бах... Ништа није као што је било.”

Ирац посегну у унутрашњи џеп мантила и извади пљоску.

„Џејмисон’?”, упита Киш.

„Стар 16 година”, рече Ирац и пружи му пљоску.

Киш поштено тргну из пљоске па му је врати.

„Е, ово је виски...”, рече. „А не она шкотска срања са фри-шопа.

Неки социолог или психијатар могао би да напише докторску дисертацију на тему фасцинације Југословена лошим вискијем. ’Џони вокер’, ’балантајнс’, ’тичерс’... Пре бих пио најгору брљу.”

„Као што знаш, колега... Наш проблем нису они који пију виски, него они који пију крв.”

„Знам.”

„Зато и јесмо овде. Да одржимо равнотежу.”

„Равнотежу...”, рече Киш са једва чујним уздахом.

„Све је у томе. У равнотежи.”

Гледајући како се сунце помаља изнад новобеоградских бетонских кошница, Киш прозбори:

„У лажној расподели праведника себи сам додељивао улогу Лотове жене. Јер ми се њен поступак чинио најљудскијим, најпорочнијим, дакле – најближим мени. Опхрваном радозналешћу, привученом стравичним призором пожара и катастрофе, кад се куће руше а куле обурвавају као домине, док се људски вапај диже до неба, моја се радозналост – доведена до експлозије и само додатно провоцирана божанском опоменом – одједном претварала у једину и свемоћну особину, угушивала у мени осећање страха, претварала ме у страшног осветника, неспособног да одоли својој урођеној знатижељи. И ја бих се осврнуо нагло, попут Лотове жене, као заошијан концентрисаном центрифугалном силом своје радозналости, која ми је кроз тело пролазила као самурајски мач, поставши моја осовина.”

„Мислиш да смо зато постали ловци на вампире?”, упита стасити Ирац. „Због радозналости?”

„Не знам...”, узврати Киш, „али смо вероватно због тога постали писци.”

„И то је нешто...”, сложи се Ирац па отпи још мало „цејмисона”.

„Ко зна...”, рече Киш и крену низ путању којом је Ирац дошао. „Можда је то и једино битно...”

„Шта?” упита Ирац пратећи га погледом.

„Па то... Да знаш кад да се осврнеш у гневу.”

„Зар он није измишљени лик, из књиге?”, упита Стевица бришући замашћене прсте о вунени џемпер.

„Ма какви...”, одврати Киш који се борио са трећом осмином бурека. „Дракула је Бремова аутобиографија.”

„Брем Стокер је био Ван Хелсинг?”, био је пренеражен Стевица.

„Тако је”, рече Киш. „И још јесте, колико ја знам.”

„И кажете да сте се срили јутрос... На Сави?”

„Аха”, одврати Киш. „Дошао је да ме подсети на неке... елементарне ствари.”

У скученој бургегдиници „Код Градета Сурле” било је топло и ушушкано. Поред витрине и пећи на дрва била су само два мала стола и столице. Кроз излог, на коме је била исписана фирма, видело се сиво јесење београдско јутро. Дан је био на почетку, нудећи разне могућности и изборе. Данило Киш, писац и лектор за француски језик, двоумио се око много њих, а најпре око тога да ли да припали цигарету или доврши бурека са сиром.

Завукао је руку у транспортну врећу и из ње извадио фасциклу на чијим наранџастим корицама остадоше отисци масних прстију.

Отвори је и стаде да пиљи у парче пелир папира на коме је нешто било откуцано.

„Био сам инспирисан јутрос, па сам срочио ова упутства”, рече.

„Упутства?”, упита Стевица.

„Тако нешто...”, рече Киш. „Насловио сам текст *Савести младом убици вампира*. Хоћеш да ти прочитам?”

Стевица климну потврдно.

Киш поче да чита.

Гаји сумњу у сваког коме се очи црвене у мраку.

Држи се подале од зробаља.

Чувај се да свој говор не загази језиком идеологија.

Веруј да си моћнији од вампира, али се не мери с њима.

Не веруј да си слабији од вампира, али се не мери с њима.

Не веруј у ујојијске пројекте, осим у оне које сам стварао.

Буди једнако зорд према вампирима као и према зомили.

Имај чистију савест у односу на привилегије које ти твој занат убице доноси.

Проклејство свога избора немој браћи са класном опресцијом.

Имај увек на уму мисао: „Ко погоди циљ, тај први убија.”

Не веруј у статистике, у цифре, у јавне изјаве: стварносћ је оно што се да пробоси сечивом.

Посећуј фабрике, колхозе, радилнициа, бирнице и усјујна сврајнициа: вампиризам је оно што се не види голим оком, он треба да се открије.

Не бави се економијом, социологијом, психоанализом. Шта ће ти то кад имаш довољно оружја?

Оно што се не да убити једним сребрним мешком, може се убити са два.

Буди свестан чињенице да је фанџазија истина унутар лажи, и штога ојасна.

Не удружуј се ни са ким: убица вампира је сам.

Не веруј онима који кажу да је ово најзори од свих светиова.

Не убијај вампире по нарубини дана. Направи сјасак и иди редом.

Не клади се на иренујак, јер ћеш се кајати.

Не клади се ни на вечност, јер ћеш се кајати.

Буди незадовољан својом судбином, јер само су будале задовољне.

Не буди незадовољан својом судбином, јер ти си Изабрани Киш.

Не изражи морално оправдање за оне који су издали.

*„А ти, Данијеле, зајвори ове ријечи и зајечати ову књижу до
пошљедњега времена: многи ће прејраживати, и знање ће се
умножити” – Књига пророка Данијела, 12, 4.*

Не буди сервилан, јер ће те вампири узети за аватара.

Киш одложи папир у страну. Запали цигарету, мало се зами-
сли па рече:

„Хмм... могао бих ово прекомпоновати па од целе ствари
направити нешто као *Савети младом иисцу*. Шта кажеш?”

У позне јесење сате, када кафане почну да се пуне гостима,
а на периферију се спусти мрак, лепљив од зноја и мастан од крви,
конобарица Данка прилази његовом столу носећи послужавник
који је већ почео да губи ону глазуру коју је имао када су га, зајед-
но са три кутије манастирке и четири кутије стомаклије, донели
радници „Прокупца”, као део бесплатне репрезентације која је
подразумевала и сет чаша за вино и ракију. По ивицама, где се по-
пут заштитног бедема уздизао лимени обод црвене боје, још су се
видели трагови некадашњег сјаја. Али ту где су се назирале огре-
ботине и деформације, где је послужавник био улубљен од кафанске
дуговечности, најбоље се видела сврха овог неугледног предмета
– служио је да на њему распуштаљке, прерано остареле лепотице
и самохране мајке својим муштеријама донесу мало течне утехе.
Онај ко би држао послужавник (а то је била најчешће конобарица
Данка) морао је да по јагодицама својих прстију, истрошених од
прања у хладној води, осети испупчења и избочине, као кратере на
мртвој површини далеког астероида који је понео име неког забо-
рављеног италијанског астронома. Ту, између тих кратера, тих из-
врнутих планина у лиму, нахватао се талог масноће и прљавштине,
настао од кафе, јефтиног зејтина, сирћета и златиборског белог сира.

Не отварајући очи, Данило Киш, ловац на вампире и лектор
за француски језик, знао је, по звецкању које је оглашавало судар
чаше са водом о чашу за вињак, да је Данка спустила послужавник
на сто пред њега и вратила се за шанк, да прими нову наруџбу.

Кад је отворио очи, Киш је наспрам себе, на дрвеној столици
офуцаног тапацирунга, угледао непознатог човека.

„Са ким имам част?”, упита младића јаке мускулатуре и седе
косе, који је једнако могао да буде средовечан човек али и стого-
дишњи старац.

Човекове очи заискрише ужареним, црвеним вампирским
сјајем када га освоји:

„Друже Киш...” зарезао је, „варате се ако мислите да је све
готово.”

Киш подиже руку у којој је била догорела цигарета и позва конобарицу Данку.

Када она дође до стола, Киш јој показа на есцајг који је био на столу испред њега:

„Ја се извињавам, госпођо. Је л' ова виљушка од сребра?“

„Јесте“, рече она. „Остало од моје покојне свекрве.“

Данило Киш се окреће човеку који седи за његовим столом и, док гледа у ужарено црвено око, каже:

„Одлично.“